

Asia: VN/14933/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain 1 ja 24 § :n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto (ISAVI/6384/2024)

Lausunto on laadittu yhteistyössä Pohjois-Suomen aluehallintoviraston, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston, Lounais-Suomen aluehallintoviraston, Itä-Suomen aluehallintoviraston ja Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueiden kesken.

Työsuojelun vastuualueet (jälj. työsuojeluviranomainen) lausuvat luonnoksesta hallituksen esitykseksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain 1 ja 24 §:n muuttamisesta.

Työsuojeluviranomainen kannattaa ehdotusta muuttaa kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain (kausityölaki) 1 ja 24 §:iä sen mahdollistamiseksi, että luonnontuotteiden keruu voidaan lisätä lain soveltamisalaan muuttamalla valtioneuvoston asetusta maatalouden ja matkailun alaan kuuluvista kausiluonteista toimintaa sisältävistä toimialoista (kausityöasetus). Luonnontuotteiden keruu on kausiluonteista toimintaa, ja on luontevaa ja tarkoituksenmukaista, että se määritellään asetuksen mukaiseksi kausityölaksi.

Keskeisistä ehdotuksista

Työsuojeluviranomainen kannattaa esityksen tavoitteita parantaa marjanpoimijoiden asemaa takaamalla näille vähimmäisansiot ja siirtämällä liiketoiminnan riskejä kerääjiltä yrityksille. Kausityölakilupaharkinta mahdollistaa esityksen mukaan marjalakia ja turistiviisumia laajemman ennakkokontrollin. Työsuojeluviranomainen katsoo, että vaikka luonnonmarjoja kerätään työsuhteessa, ei se poista hyväksikäytön mahdollisuutta. Koordinaattorit ovat rekrytoineet kerääjät esimerkiksi Thaimaassa, ja kerääjille on voitu antaa lähtömaassa vääriä tietoja keräämisestä ja ansioista. Lähtömaiden hierarkiat ja toimintamallit ovat vahvasti taustalla. Tämä voi olla edelleen ongelma, vaikka lupatyypit muuttuukin.

Tehokas ennakkovalvonta kausityölupia myönnettäessä on ensiarvoisen tärkeää hyväksikäytön torjunnassa (työnantajan edellytykset toimia työnantajana, tietoisuus työehtosopimuksen määräyksistä, työnteon keskeiset ehdot). Viranomaisyhteistyötä (AVI, Migri, UM, TE-palvelut/KEHA-keskus) on pidettävä yllä ja kehitettävä edelleen. Jos esim. yritys toimii samaan aikaan kerääjien työnantajana sekä marjalain mukaisena toimijana, täytyisi viranomaisilla olla ennakkovalvonnassa (kuten kausityölupaharkinnassa ja luotettavuusarvioinnissa) samat taustatiedot ja riittävä tietojen vaihto organisaatioiden välillä. Ettei esimerkiksi syntyisi tilannetta, jossa Migri ei myöntäisi yritykselle kausityölupia työnantajasta johtuvista syistä, mutta sama yritys saisi kuitenkin toiselta viranomaiselta myönteisen luotettavuuspäätöksen ja voisi toimia marjalain mukaisena toimijana. On tärkeää, että myös työnantajat, luonnontuotekeruualan toimijat sekä kausityöntekijät saavat viranomaisilta etukäteen riittävästi tietoa oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Tiedottaminen korostuu, ja sitä olisi hyvä tehdä viranomaisyhteistyössä.

Maassa jo olevat ulkomaalaiset voisivat edelleen kerätä marjoja luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annetun lain (jälj. marjalaki (487/2021)) nojalla. Maahan jatkossa tulevat ulkomaalaiset tarvitsevat jatkossa kausityöluvan luonnonmarjan poimintaan. Turistiviisumia ei enää myönnetä luonnonmarjanpoiminnan perusteella ja uudistuksen myötä maahantulon edellytykseksi asetettaisiin työsopimussuhteisuus. Muutos on hyvä siinä mielessä, että turistiviisumin ei pitäisi olla työntekolupa kuin todella poikkeuksellisissa tapauksissa. Työsuojeluviranomainen pitää valvonnallisesti hyvänä asiana sitä, ettei kausityölakia sovelleta lähettämiseen eikä kausityöntekijöiden osalta jouduta valvomaan ulkomaisia yrityksiä.

Työsuhteiseen luonnonmarjojen poimintaan sovelletaan yleissitovaa maaseutuelinkeinojen työehtosopimusta. Työsuhteisessa keruussa yleissitovan työehtosopimuksen säännökset ovat kerääjän turvana, ansioihin voivat edelleen vaikuttaa esim. sää ja satotilanne, kuten muussakin maatalouden kausityössä.

Muutoksen vaikutukset työsuojeluviranomaisen valvontaan

Kun marjoja kerätään työsuhteessa, työsuojeluviranomaisen mahdollisuudet valvoa esim. palkkausta ja työaikoja varmasti paranevat. Valvontaa voidaan tehdä valvontakäytien lisäksi myös asiakirjojen perusteella jälkikäteen, kuten muutakin kausityötä valvottaessa. Tämä lakimuutos ohjaa keruuta

työsuhteisuuteen, mutta keruuta tullaan jatkossa luultavasti järjestämään monilla eri tavoilla (sekä työsuhteeseen että jokaisenoikeuksiin perustuen), ja se on valvonnan näkökulmasta haastavaa ja työlästä. Valvottavaa lainsäädäntöä on kokonaisuudessaan enemmän. Työsuhteen olemassaoloa täytyy luultavasti monesti arvioida työsuhteen tunnusmerkkien täyttymisen perusteella, mikä edellyttää riittäviä resursseja. Tarkastaja voi joutua tekemään yhdessä tukikohdassa sekä marjalain mukaisen tarkastuskertomuksen, jossa valvotaan marjalain mukaisia velvoitteita että ”normaalin” työsuojelutarkastuksen, jossa valvotaan työolosuhteita ja/tai työsuhteasioita.

Tukikohtien ilmoitusvelvollisuus

Marjalain 6 §:n 8 kohdassa marjalain mukaiselle toimijalle on asetettu velvollisuus ilmoittaa ennalta kerääjien tukikohtien sijainti työsuojeluviranomaiselle. Tämä on valvonnan onnistumisen kannalta keskeinen asia, koska tukikohdat sijaitsevat syrjäisillä alueilla pitkien ajomatkojen päässä ja niiden löytäminen on haasteellista. Lisäksi valvonta on pakko suorittaa ilta-aikaan, koska poimijat ovat päivisin hajallaan metsässä poimimassa marjoja. Tukikohtien ilmoittamisvelvollisuus ei koske työnantajia, joilla on poimijoina kausityöntekijöitä. Tämä tulee vaikeuttamaan huomattavasti työsuojeluviranomaisen valvontatyötä, koska poimintapaikat vaihtuvat hyvinkin satunnaisesti ja valvonta on mahdollista suorittaa ainoastaan kerääjien tukikohdissa. Poimijat myös liikkuvat tukikohdista toiseen marjakauden ja sadon kypsymisen mukaan. Kausityölain 19 §:n mukaan työnantajan on ilmoitettava Maahanmuuttovirastolle kaikista kausityöntekijän majoituksessa tapahtuvista muutoksista. Esitetyn muutoksen yhteydessä tulisi arvioida miten tieto tukikohdista ja niiden lopettamisesta ja vaihtumisesta saadaan työsuojeluviranomaisen tietoon, jotta valvontaa saadaan kohdistettua tehokkaasti. Samalla olisi syytä arvioida ilmoittamatta jättämisen sanktioimista lupaharkinnassa.

Majoitusolot

Eri viranomaisten valvonnassa on havaittu paljon puutteita niin luonnontuotteiden kerääjien kuin esim. mansikanpoimijoidenkin majoitusoloissa. Majoitusolojen systemaattisempaa valvontaa ja selkeämpää vastuuttamista viranomaisyhteistyössä tulisi kehittää nykyisten hyvien toimintamallien pohjalta (esim. hyväksi koetut työsuojelu, palo- ja pelastusviranomaisen, kunnan terveydensuojeluviranomaisen ja poliisi -yhteistarkastukset). Majoituksen olosuhteet ovat usein yksi tekijä työvoiman hyväksikäytössä ja kokonaiskuvan muodostamisessa tärkeää tietoa.

Johtaja Hanna-Kaisa Rajala

Lakimies Jussi Hyrkäs

Hyrkäs Jussi
Pohjois-Suomen aluehallintovirasto - Työsuojelun vastualueet